

Sanni Nimb

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

sn@dsl.dk

Stereotypes in The Danish Dictionary (*Den Danske Ordbog / DDO*)

The first edition of the corpus-based Danish dictionary *DDO* was published in print form in 2003. The dictionary was compiled over a period of 10 years and described 60,000 lemmas with a total of 100,000 senses, illustrated with 94,000 corpus examples from Danish texts mainly from the 1980s. In 2009, the dictionary became freely available online (at www.ordnet.dk/ddo) and has since been continuously updated with new words and senses based on contemporary corpus texts. Today it describes 130,000 senses of 85,000 lemmas and is a well-known dictionary in Denmark. However, almost 30 years have passed since the initiation of the dictionary project in 1992, and we see a growing need to revise the part of the manuscript which dates back to the printed edition. Among other things, we have recently focused on the cases of stereotypes in the older corpus examples, as well as in the older definitions of words related to gender and ethnicity. In my presentation I will describe the editorial work and the strategies we apply in order to identify the problems, and I will present some of the corpus examples and definitions that have recently been revised in the *DDO*.

Stereotipi u Rječniku danskoga jezika (*Den Danske Ordbog / DDO*)

Prvo izdanje korpusno utemeljena Rječnika danskoga jezika (*DDO*) objavljeno je u tiskanome obliku 2003. godine. Rječnik je pisan deset godina i sadržava više od 60 000 natuknica s ukupno 100 000 značenja koja ilustriraju 94 000 primjera iz korpusa danskih tekstova (najčešće iz 1980-ih). Rječnik je slobodno dostupan od 2009. godine (na adresi www.ordnet.dk/ddo) i od tad se dopunjuje novim riječima i značenjima na osnovi suvremenoga korpusa tekstova. Danas opisuje 130 000 značenja 85 000 natuknica i dobro je poznat rječnik u Danskoj. Međutim, prošlo je gotovo 30 godina od početka projekta 1992. i vidljiva je rastuća potreba izmjenjivanja rukopisa koji datira sve do tiskane inačice. Između ostaloga, nedavno smo se usredotočili na slučajeve stereotipa u starijim primjerima iz korpusa i u starijim definicijama riječi koje su povezane s rodom i etnicitetom. U ovoj prezentaciji opisat ću urednički posao i strategije koje primjenjujemo kako bismo prepoznali probleme. Također, predstaviti ću neke primjere iz korpusa i definicije koje su u Rječniku u posljednje vrijeme prerađene.

Christine Möhrs

Leibniz-Institut für Deutsche Sprache

moehrs@ids-mannheim.de

Stereotypes Thought in German: What do Dictionaries and Corpora Show in Relation to the German Language? – Well-Known and New Findings

Especially in corpus-based dictionaries, the dictionary entries reflect what is used as a data basis in the studied sources. For example, the online dictionary of the contemporary German language *lexiko* (cf. Klosa Ed. 2011, 2014) is based on a (written) press corpus (cf. Storjohann 2005). Words that are particularly affected by stereotypical coloration (such as “woman” or “man”; cf. e.g. Nübling 2009) were compiled by lexicographers on the one hand on the basis of the underlying corpus. Certainly, on the other hand, the consideration of which information can migrate into the entry and which is too coloured by the sources and therefore cannot be included played a special role during dictionary processing. The presentation examines limitations in the dictionary entries for “woman” and “man” in *lexiko* in addition to and in comparison with information from the corresponding dictionary articles in Duden-online. Insights into the “German reference corpus” for the word “Frau” (“woman”) with adjective attributes complement these observations. In an excursus we take a look at the research and teaching corpus of spoken German, or FOLK for short, embedded in the database of spoken German (cf. Schmidt 2014). The tool “Lexical Explorer” is presented as a tool for analysis, with which quantitative corpus data can be explored with the help of frequency tables regarding word distribution over word forms, co-occurrence and metadata (cf. Lemmenmeier-Batinić 2020). What kind of evidence is shown here? Could dictionary articles on “woman” and “man” be (usefully) supplemented by looking at such a corpus basis and using the “Lexical Explorer”? A preview shows which queries on a lemma are possible via the metadata “gender” of the speaker of the data.

Stereotipi u njemačkome jeziku: Što rječnici i korpusi pokazuju u odnosu na njemački jezik? – Dobro poznato i nove spoznaje

Rječnički članci, osobito u korpusno utemeljenim rječnicima, odražavaju upotrijebljene baza podataka. Primjerice, mrežni rječnik suvremenoga njemačkog jezika *lexiko* (usp. Klosa (ur.) 2011., 2014.) temelji se na (pisanome) tiskovnome korpusu (usp. Storjohann 2005.). Riječi koje su osobito stereotipno obilježene (poput *žena* ili *muškarac*; usp. npr. Nübling 2009.) leksikografi su, s jedne strane, obradili na temelju osnovnoga korpusa. Svakako, s druge strane, razmatranje toga koje informacije mogu biti uključene u natuknicu i koje su previše obilježene u izvoru, pa zbog toga ne mogu biti uključene, imalo je ključnu ulogu tijekom obrade rječnika. Ova prezentacija ispituje ograničenja u rječničkim natuknicama *žena* i *muškarac* u *lexiku* u usporedbi s informacijama iz odgovarajućih rječničkih članaka u Dudenovu mrežnom rječniku. Uvid u *Njemački referentni korpus* za riječ *Frau* (‘žena’) s pridjevnim atributima dopunjuje ova zapažanja. U izlaganju će se prikazati istraživački i nastavni korpus govornoga njemačkog jezika (skraćeno FOLK), koji je ugrađen u bazu podataka govornoga njemačkog jezika (usp. Schmidt 2014.). Alat *Lexical Explorer* bit će predstavljen kao alat za analizu s kojim se kvantitativni korpusni podatci mogu istraživati uz pomoć čestotnih tablica koje prikazuju distribuciju riječi preko oblika riječi, supojavnosti i metapodataka (usp. Lemmenmeier-Batinić 2020.). Pokušava se odgovoriti na pitanje mogu li se rječnički članci o *ženi* i *muškarcu* (korisno) dopuniti na osnovi takva korpusa i uporabom alata *Lexical Explorer*? Pretpregled prikazuje i koji su upiti o lemi mogući s pomoću metapodatka *spol* za govornika.

Daria Lazić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

dlazic@ihjj.hr

Ana Mihaljević

Staroslavenski institut

ana.mihaljevic@stin.hr

Social Stereotypes in Croatian Dictionaries from a Diachronic and a Synchronic Perspective

Description of sensitive and derogatory vocabulary has always been a challenge for lexicographers and dictionary compilers. As regards content related to social groups (such as ethnic, religious, gender, age groups and the like), the offensiveness of such vocabulary may come directly from its meaning or indirectly from its grounding in stereotypes and prejudices about a certain group. In this presentation, the lexicographic presentation of several potentially sensitive words denoting social group members and their attributes in contemporary and historical Croatian dictionaries will be analysed in order to:

1. show how the dictionary reflects the world view of its time;
2. explain the development of the lexicographic approach to such content over time;
3. propose an adequate solution to the presentation of such content that could be applied in a modern, socially responsible dictionary.

Društveni stereotipi u hrvatskim rječnicima u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi

Obrada osjetljivoga i pogrdnoga leksika uvijek je bila izazov za leksikografe i sastavljače rječnika. U slučaju sadržaja povezanih s pojedinim društvenim skupinama (kao što su etničke, religijske, rodne, dobne i slično), uvredljivost takvoga leksika može proizlaziti izravno iz njegova značenja ili neizravno iz ukorijenjenosti u stereotipima i predrasudama o određenoj skupini. U ovome izlaganju analizirat će se leksikografska obrada nekoliko odabranih potencijalno osjetljivih riječi u vezi s pripadnicima društvenih skupina i njihovim osobinama u suvremenim i povijesnim hrvatskim rječnicima kako bi se:

1. pokazalo kako rječnik odražava svjetonazor svojega vremena
2. objasnilo kako se leksikografski pristup takvim sadržajima s vremenom razvijao
3. dao prijedlog za obradu takvih sadržaja u suvremenome, društveno odgovornom rječniku.

Milica Mihaljević

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

mmihalj@ihjj.hr

Male and Female in Croatian Language and Lexicography – Stereotypes and Language Discrimination

Language is one of the most powerful means through which sexism and gender discrimination are perpetrated and reproduced. Language subtly reproduces the societal asymmetries of status and power in favor of men, which are attached to the corresponding social roles. (Menegatii and Rubin, 2017). Gender stereotypes are reproduced in the language and mirrored in lexicographic works. *Gender-fair language* aims at reducing gender stereotyping and discrimination. (Sczesny, Formanowicz, Moser, 2016). The principle of gender equality and non-discrimination on gender grounds is firmly rooted in the legislation of the European Union (*Gender-neutral language in the European Parliament*). However, the principles of gender neutrality in language require the use of different strategies in different languages depending on different language systems. English is a natural gender language in which personal nouns are mostly gender-neutral. Croatian on the other hand is a grammatical gender language in which all nouns are gender-specific as are personal and possessive pronouns, adjectives, and some verbal forms. Thus, it is impossible to use English gender-neutral strategies in Croatian. In the presentation, the author will analyze the approach to Croatian feminine and masculine professional nouns and problems of Croatian word-formation (e.g. *tekstopisac – tekstopiskinja*) connected with stereotypes (e.g. *tajnik – tajnica*) and the implications to lexicography (in *Jena* and *Mrežnik*). The results of the project *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* (Male and Female in the Croatian Language) conducted at the Institute of Croatian Language and Linguistics as well as the approach to professional nouns in *Jena* and *Mrežnik* will be presented.

Muško i žensko u hrvatskome jeziku i leksikografiji – stereotipi i jezična diskriminacija

Jezik je jedno od najmoćnijih sredstava s pomoću kojega se očituje i reproducira seksizam i spolna/rodna diskriminacija. Jezik diskretno reproducira društvenu asimetriju u statusu i moći u korist muškaraca, što se odražava i u odgovarajućim društvenim ulogama (Menegatii i Rubin 2017.). Spolni/rodni stereotipi odražavaju se u jeziku i zrcale u leksikografskim djelima. Spolno/rodno neutralan jezik teži smanjivanju spolnih/rodnih stereotipa i diskriminacije (Sczesny, Formanowicz, Moser i 2016.). Načela spolne/rodne jednakosti i nediskriminacija utemeljene na spolu/rodu ugrađena su u zakonodavstvu Europske unije (e.g. *Gender-neutral language in the European Parliament*). Međutim, primjena načela spolne/rodne neutralnosti u jeziku zahtijeva različite strategije u različitim jezicima, koje ovise o različitim jezičnim sustavima. Engleski ima prirodan rod i većina je imenica rodno neutralna. Hrvatski s druge strane ima gramatički rod i u njemu je svakoj imenici, posvojnjoj i osobnoj zamjenici, pridjevu i nekim glagolskim oblicima pridružen rod. Stoga je u hrvatskome nemoguće upotrebljavati iste strategije za spolnu/rodnu neutralnost kao u engleskome. U ovome izlaganju autorica će analizirati pristup hrvatskim muškim i ženskim profesijskim imenicama i probleme tvorbe riječi u hrvatskome jeziku (npr. *tekstopisac – tekstopiskinja*) povezane sa stereotipima (npr. *tajnik – tajnica*) i implikacije izloženoga pristupa na leksikografski rad (definicije u *Jeni*, profesijski nazivi u *Jeni* i *Mrežniku*). Na kraju izlaganja prikazat će se rezultati projekta *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* (Male and Female in the Croatian Language) te pristup profesijskim imenicama u *Jeni* i *Mrežniku*.

Boris Kern

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

boris.kern@zrc-sazu.si

Društvena odgovornost u rječnicima slovenskoga jezika

Etičnost mora biti inherentna značajka znanstvenih radova, pa u tome smislu treba biti svjestan i potrebe za uključivanjem aspekta društvene odgovornosti u leksikografski rad, između ostaloga i radi sprečavanja prikazivanja stereotipne slike svijeta. U slovenskoj je leksikografiji temi društvene odgovornosti prvi put bila (eksplicitno) posvećena veća pažnja pri izradi *Rječnika novijih riječi slovenskog jezika* (2012.). Tu praksu slijedilo se i u drugome, dopunjenom izdanju *Rječnika slovenskog književnog jezika* (2014.), a slijedimo je i pri sastavljanju drugih rječnika Instituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

U izlaganju se na temelju odabranih primjera nastoji naglasiti važnost aspekta društvene odgovornosti u leksikografskome radu i ukazati na smjernice za rješavanje problematičnih mjesta.

Social Responsibility in Dictionaries of the Slovenian Language

Ethics must make an inherent part of scientific works and one must therefore also be aware of the need to include the aspect of social responsibility in lexicographical work, inter alia, by incorporating the tendency to prevent the presentation of a stereotypical image of the world. In Slovenian lexicography, the issue of social responsibility was (explicitly) given more attention for the first time during the compilation of the *Dictionary of New Slovenian Words* (2012), and we followed this practice in the second edition of the *Dictionary of the Slovenian Standard Language* (2014) and we follow it in other emerging dictionaries of the Fran Ramovš Institute for the Slovenian Language ZRC SAZU.

Using selected examples, the paper aims to shed light on the importance of social responsibility in lexicographic work and to provide guidelines for solving problematic cases.

Mija Michelizza

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

mmija@zrc-sazu.si

Slovar med tipičnim in stereotipnim

Slovaropisju se zlasti pri strukturno kompleksnejših slovarjih lahko zgodi, da trčijo med seboj različna slovaropisna načela. V prispevku se bomo osredotočili na eno od tovrstnih dilem, ki se pojavlja zlasti ob pripravi ilustrativnega gradiva, ko se nekaj v jezikovni rabi tipičnega izkaže za stereotipno ali celo politično nekorektno. Predstavili bomo nekaj težavnejših iztočnic na primeru novega enojezičnega splošnega razlagalnega slovarja eSSKJ, ki se vsako leto dopolnjuje z novimi iztočnicami, dostopen pa je na portalu Fran. Ker gre za rastoči slovar in ker se nekatere podrobnosti koncepta slovarja v prvih letih še spreminjajo, se občasno pokaže, da je treba iskati nove slovaropisne rešitve. Razmišljali bomo o tem, kako pri izboru ilustrativnega gradiva ne zaiti v stereotipizacijo in hkrati ohranjati verodostojnost podatkov. Čeprav novi slovar nastaja na podlagi analize najsodobnejših besedilnih korpusov in drugih orodij za delo s korpusom, je nujno, da se slovaropisec zaveda (pomanjkljive in običajno neuravnotežene) sestave korpusa in zlasti družbeno občutljivo leksiko preverja tudi pri strokovnjakih in v drugih gradivskih virih, kar pa seveda lahko odpre spet nove dileme.

A Dictionary between the Typical and the Stereotypical

In lexicography, especially in structurally more complex dictionaries, different lexicographical principles might collide. In this paper, we will focus on one of such dilemmas that arise especially when preparing illustrative material, when something which may be typical in the language use turns out to be stereotypical or even politically incorrect. We will present a number of somewhat problematic dictionary entries using the example of the new monolingual general explanatory dictionary eSSKJ, which is supplemented with new entries every year and is freely available on the Fran portal. As eSSKJ is a growing dictionary and some details of the dictionary concept may be subject to change in the early years of its existence, the need to find new lexicographic solutions occasionally appears. We will consider different ways of avoiding stereotyping when choosing illustrative material while conserving data credibility. Although the new dictionary is based on the analysis of modern text corpora and other corpus-related tools, it is essential that the lexicographer is aware of (deficient and usually unbalanced) corpus composition and checks in particular socially sensitive vocabulary with experts and in other material sources, which, of course, can open up new dilemmas.

Goran Tanacković Faletar

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

gtanackovic@ffos.hr

Individualizacija nasuprot generalizaciji: stereotipi, predrasude i konceptualna integracija

Pored sustava zajedničkih vrijednosti, formativnih uvjerenja i etičkih načela, različite ljudske zajednice, bez obzira na vlastitu brojnost ili društveni utjecaj, često uspostavljaju i **stereotipe** koji se tiču pripadnika drugih skupina, a izgrađuju se na temelju dostupnih saznanja pripadnika određene zajednice o svijetu izvan njezinih granica. Takvi stereotipi, ovisno o prirodi i veličini zajednice koja ih stvara, utemeljeni su na različitim vidovima kolektivne diferencijacije (od spolne, dobne, obrazovne i stručne, preko svjetonazorske, pa sve do nacionalne, rasne ili religijske), a kada se jednom uspostave, unutar zajednice koja ih je stvorila pokazuju veliku izdržljivost, odolijevajući godinama, desetljećima, a ponekad i čitavim stoljećima, pred „naletima” novih saznanja koja ih ponekad vrlo uvjerljivo demantiraju.

Njihova dugotrajnost i otpornost na svaku, pa i najmanju, promjenu, zasigurno je povezana s činjenicom da iza svakog stereotipa stoji po jedna duboko ukorijenjena kolektivna **predrasuda** o drugima i drukčijima, što svakoj ljudskoj zajednici ujedno omogućuje i stvaranje, u pravilu pozitivnih, stereotipa i predrasuda o samoj sebi.

Ako navedeni proces promatramo kronološki, možemo reći da dostupna iskustva određenog broja pripadnika jedne ljudske zajednice s određenim brojem pripadnika druge zajednice služe kao temelj za kolektivno kreiranje određenog stereotipa, a tako nastali stereotip zatim služi kao „okidač” za stvaranje predrasude koja se u narednom vremenu projicira na sve pripadnike druge zajednice, pa tako i na one s kojima nas ne povezuje nikakvo neposredno iskustvo, tj. o kojima ne posjedujemo nikakva saznanja.

Tako nastale predrasude ne moraju nužno imati negativan predznak. Naprotiv, različitim je ljudskim zajednicama, osim stvaranja negativne slike o drugima te kreiranja vlastitoga pozitivnog odraza u njoj, vrlo često svojstveno i kreiranje pozitivnih stereotipa te projiciranje povoljnijih predrasuda na pripadnike drugih zajednica (poput primjerice one o Nijemcima kao točnim i vrijednim radnicima trajno posvećenim ideji napretka, Britancima kao uzornim džentlmenima ili Sarajlijama kao ljudima s iznimnim smislom za humor koji su uvijek spremni na šalu), i to prema istom kronološkom načelu.

U tom je smislu cilj ovoga izlaganja pokušati na temelju teorijsko-metodološkoga aparata kognitivne lingvistike, odnosno, preciznije, **teorije konceptualne integracije** (usp. npr. Turner i Fauconnier 2000), raščlaniti kognitivne mehanizme koji omogućuju brzo širenje i iznimnu dugotrajnost jednom uspostavljenih stereotipa i na njima utemeljenih kolektivnih predrasuda, kao i njihovu otpornost na promjene te nova saznanja o drugima i sebi.

Individualization vs. Generalization: Stereotypes, Prejudice and Conceptual Integration

Apart from sharing a system of values, formative convictions and ethical principles, social communities of any size or influence tend to harbor **stereotypes** about members of other social communities. Such stereotypes arise from knowledge about the world beyond the community's borders. Depending on the nature and size of the community, its stereotypes tap into various aspects of collective differentiation, like that based on gender, age, education, profession, worldview, nation, race or religion. Once established, stereotypes become highly stable, withstanding for years, decades, centuries even, the “onslaught” of novel insights, even those that prove beyond doubt that those stereotypes are false.

Contributing to the longevity of stereotypes and their resistance to even the slightest change is the fact that behind every stereotype lies a deeply ingrained **prejudice** against “them” or “the unlike”. This, in turn, allows every community to create positive stereotypes and prejudice about itself.

If we try to trace the chronology of stereotype building – we might say that the experience derived by members of one community from interacting with members of another community serves as the breeding ground for collective stereotyping. The stereotypes derived in this manner “trigger” prejudice, which is then projected in future onto all members of the other community, even those with whom an individual has had no direct experience, i.e. those that they know nothing about.

The prejudice created in this way need not always be negative, quite the opposite. Besides building a negative image of others and using that as a platform for positive self-perception, communities can also build positive stereotypes and project favorable prejudice as regards members of other communities (for example, when Germans are stereotyped as punctual, hardworking, progressive; the British as model gentlemen; and Sarajevans as people with a keen sense of humor, always ready to tell a joke), following the same chronological principle.

The goal of this presentation is to use the tenets of cognitive linguistics, in particular of **the theory of conceptual integration** (see e.g. Turner and Fauconnier 2000), to tease apart the cognitive mechanisms which enable the spread and persistence of stereotypes and associated collective prejudices, make them resistant to change and insulated from new insights about self or others.

Irena Miloš

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Europska komisija, Glavna uprava za pismeno prevođenje, Služba za hrvatski jezik

idrpic@ihjj.hr, Irena.MILOS@ec.europa.eu

Stereotipi u malome: poslovice i vicevi kao jezični odraz kulture i društva

Jezični se stereotipi uspostavljaju preko koncepta društvenih stereotipa i simbola koji stereotipiziraju određene društvene pojave i skupine (npr. manjinske i marginalizirane, LGBT osobe, etničke skupine, osobe s posebnim potrebama i dr.) višedisciplinarnom spregom društvenih i humanističkih znanosti (socioloških, antropoloških, etnoloških i lingvističkih).

U svakome jeziku upravo male književne forme poput izreka, poslovica i viceva, a koje se po svojoj prirodi u mnogim prigodama ponavljaju usmeno („kružeći” u društvu), prenose određene (stereotipizirane) stavove o muško-ženskim ulogama i odnosima, rodnim, spolnim, političkim, regionalnim, etničkim, rasnim i drugima.

U izlaganju se teži razvrstati tipove stereotipa koji prevladavaju u hrvatskim poslovicama, izrekama i vicevima.

Stereotypes in the Short Forms: Proverbs and Jokes as a Linguistic Reflection of Culture and Society

Linguistic stereotypes are established through the concept of social stereotypes and symbols that stereotype certain social phenomena and groups (such as minority and marginalized groups, LGBT people, ethnic groups, people with disabilities etc.), by multidisciplinary approach of social sciences and humanities (sociological, anthropological, ethnological and linguistic).

In every language small literary forms such as sayings, proverbs and jokes, which by their nature are repeated orally on many occasions (“circulating” in local society), convey certain (stereotyped) attitudes about male-female roles and relationships, gender, sexual, political, regional, ethnic, racial and others.

The presentation intends to classify the types of stereotypes that prevail in Croatian proverbs, sayings and jokes.

Ana Perinić Lewis

Institut za antropologiju

aperinic@inantro.hr

Kristian Lewis

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

klewis@ihjj.hr

Sastali se na otoku *bodul*, *škojor* i *vlaj*

U ovome izlaganju govorit ćemo o nazivima *bodul*, *škojor* i *vlaj* te razmotriti u kojim im se značenjima i kontekstima pripisuju stereotipne značajke. Predstaviti ćemo njihova etimološka tumačenja, a značenja, uporabni kontekst i terminološku neujednačenost (etnonim, etnik, apelativ) provjerit ćemo u dijalektalnim i standardnojezičnim rječnicima hrvatskoga jezika. Prikazat ćemo rasprostranjenost navedenih naziva duž Jadrana i ponuditi zaključke o tome je li riječ o regionalnoj ili nadregionalnoj pojavi.

When *bodul*, *škojor* and *vlaj* Meet on an Island

In this presentation, we will talk about the terms *bodul*, *škojor* and *vlaj* (denoting ‘an islander’) and consider the meanings and contexts in which stereotype features are attributed to them. We will present etymological explanations of these terms and search for their meanings, usage contexts, and terminological inconsistencies (ethnonym, inhabitant name, appellative) in dialectal and standard language dictionaries of the Croatian language. We intend to show the distribution of these terms along the Adriatic and offer conclusions on whether it is a regional or supraregional phenomenon.

Marijana Horvat

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
mhorvat@ihjj.hr

Ivana Lovrić Jović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
ilovric@ihjj.hr

Zametci jezičnih stereotipa u povijesnoj leksikografiji

U izlaganju će se na temelju usporedbe odabranih primjera iz književnopovijesnih tekstova i dopreporodnih gramatika pokazati kako su oni obrađeni u povijesnim rječnicima te koliko se u tim obradbama naziru (i naziru li se uopće) začetci današnjih stereotipnih poimanja. Posebice će se analizirati odnos jezičnih stereotipa iz povijesnoga sloja dubrovačkoga govora i njihova opisa u dubrovačkome rječniku.

The Beginnings of Language Stereotypes in Historical Lexicography

Based on a comparison of selected examples drawn from literary-historical texts and their attestations in historical dictionaries, the presentation will show to what extent the beginnings of today's stereotypical notions can be traced (if they can be traced at all) in historical sources.

In particular, the relationship between language stereotypes in the historical layer of the Ragusan idiom and their description in the dictionary of the Ragusan idiom will be analyzed.

Amir Kapetanović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

akapetan@ihj.hr

Aksiološke dimenzije značenja *izama* u hrvatskom jeziku i njihove definicije u hrvatskim rječnicima

Prilog je posvećen imenicama koje u hrvatskom jeziku imaju sufiks *-izam* i koje označuju različite pojavnosti, ljudski karakter i duh, društvene/umjetničke smjerove, riječi itd. Sufiks *-izam* u hrvatskom se jeziku leksikalizirao, pa postoji i imenica *izam*, stoga skupinu imenica s tim sufiksom nazivamo *izmima*. U toj skupini postoje brojni leksemi koji sadržavaju stereotipna shvaćanja, osobito ona koja prema kolektivnom sjećanju stereotipno stigmatiziraju određene ljude na temelju njihova ponašanja, karaktera ili postupaka ili društvene i druge pojavnosti na temelju njihova svojstva i uloge u životu ljudi. S obzirom na to da su uglavnom ti hrvatski leksemi (izvedenice) tvorene od posuđenica (internacionalizama) i da je sufiks *-izam* internacionalizam, što postoji (u različitim adaptiranim oblicima) i u drugim jezicima (*-izam* potječe iz grčkog, koji je u hrvatski jezik došao latinskim posredovanjem), značenja hrvatskih riječi s tim sufiksom mogu se lako uspoređivati sa značenjima adekvatnih istih riječi u drugim jezicima. Takvom usporedbom značenja mogu se uočiti i različiti stereotipni pogledi zajednica i ljudi na iste izvanjezične pojavnosti i aktivnosti. Na izabranim reprezentativnim primjerima također ćemo pokazati odnos denotativnoga i konotativnoga značenja (pri čemu je najvažnija aksiološka dimenzija odnos *dobar : loš*) te koliko je konotativno značenje zapravo važno za razumijevanje značenja tih riječi. Međutim, u rječničkim definicijama obično izostaje ili je suzdržano iskazana ta dimenzija značenja. Pokazat će se na nizu primjera (npr. *regionalizam, provincijalizam, nacionalizam*) kako kadšto od pogleda govornika ili skupine ljudi ovisi kakva će prilikom upotrebe riječi biti uključena aksiološka značenjska dimenzija. Tu se jasno vide različiti, nejednaki pogledi unutar istoga društva na istu pojavnost, ali i tabui koji postoje u vezi s određenim pojavnostima. Za analizu će također biti zanimljiva i daljnja metaforička značenja tih riječi koja obično izostaju u leksikografskim definicijama u hrvatskim rječnicima. Analizirat će se značenjske istosti i različitosti između riječi sa sufiksom *-izam* i nekih drugih sufiksa (npr. *-ština*) te „proširenost” sufiksa *-izam* u hrvatskom žargonu.

Axiological Dimensions of the Meanings of *-isms* in Croatian Language and Their Definitions in Croatian Dictionaries

The article deals with nouns that have the suffix *-ism* (*-izam*) in the Croatian language, which denotes different phenomena, human character and spirit, social / artistic directions, words, etc. The suffix *-ism* (*-izam*) has been lexicalized in the Croatian language, so there is also the noun *izam* and the group of these nouns is called *izmi* (plural of *izam*). There are many lexemes in this group which contain stereotypical understandings, especially those that, according to collective memory, stereotypically stigmatize certain people based on their behaviour, character or actions, as well as social and other phenomena based on their characteristics and role in people's lives. Considering that mostly these Croatian lexemes (derivatives) are formed from loanwords (internationalisms) and that the suffix *-ism* is an internationalism, which exists (in various adapted forms) in other languages (*-ism* originates from Greek, which came into Croatian through Latin mediation), the meanings of Croatian words with this suffix can be easily compared with the meanings of the same adequate words in other languages. Such a comparison of meanings can also reveal different stereotypical views of communities and people of the same extra linguistic phenomena and activities. We will also show the relationship between denotative and connotative meaning (where the most important axiological dimension is the *good : bad* relationship) and how important the connotative meaning is for

understanding the meaning of these words. However, in dictionary definitions this dimension of meaning is usually absent or restrained. In addition, it will be shown in a series of examples (e.g. *regionalism*, *provincialism*, *nationalism*) that sometimes the axiological semantic dimension of the word depends on its usage by some group of people. In this case we could see unequal worldviews within the same society of the same phenomenon, but also the taboos that exist in relation to certain phenomena. Further metaphorical meanings of these words, which are usually missing in lexicographic definitions in Croatian dictionaries, would also be interesting for analysis. The semantic similarities and differences between words with the suffix *-ism* (*-izam*) and some other suffixes (e.g. *-ština*) as well as the “extension” of the suffix *-izam* in Croatian jargon will also be analysed.

Lana Hudeček

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

lhudecek@ihjj.hr

***Mrežnik* i stereotipi: Kakva je plavuša u *Mrežniku*?**

U prezentaciji se na primjeru podataka dobivenih iz korpusa *hrWaC* pokazuju praktični problemi leksikografske obrade povezani sa stereotipizacijom. Na primjeru riječi i izraza koji označuju plavokose osobe obaju spolova (*plavokosa djevojčica/djevojka/žena* i *plavuša* te *plavokos dječak/mladić/muškarac* i *plavušan*) te posvojnoga pridjeva *plavušin* (potvrda za riječ *plavušanov* u *hrWaC-u* nema) pokazuje se u kojim se kolokacijama najčešće pojavljuje koja od tih jedinica. To razmatranje otvara pitanje i jezične (gramatičke) stereotipizacije (npr. ostvareno u riječi *plavuša* s pomoću nastavka *-uša*) i značenjskoga neparalelizma između jezične jedinice koja označuje stereotipizirani pojam i njezinih izvedenica (*plavuša* – *plavušan*). Pokazuje se koliko se konotativno/kolokacijski razlikuju npr. izraz *plavokosa djevojčica/djevojka/žena* (s najčešćim isticanjem nježnosti, blagosti, krhkosti) i *plavuša* (s najčešćim isticanjem seksualnosti i nevelike inteligencije). *Mrežnik* kao rječnik koji je na korpusu utemeljen, a nije korpusom vođen nema obvezu nekritičkoga bilježenja kolokacija. Ta činjenica otvara mnoštvo pitanja: koliko je važna i kako se ostvaruje društvena odgovornost u rječniku; je li funkcija rječnika i odgojna, odnosno ta da utječe na mijenjanje negativnih odnosno društveno nekorektnih stereotipa; koliko o načinu donošenja stereotipa odlučuje pretpostavljeni profil korisnika? Može li i kako leksikograf može ostati i znanstveno dosljedan i društveno korektan? Drugim riječima, aludirajući na kolokacijsko pitanje koje u *Mrežniku* postavljamo za imenice, pitanjem *Kakva je plavuša u Mrežniku?* pokušavamo pokazati dvojbe s kojima smo se u radu na *Mrežniku* susretali pri obradi riječi koje odražavaju društvene, rodne i ostale stereotipe te ponuditi model njihove obrade.

***Mrežnik* and Stereotypes: What is a Blonde Like in *Mrežnik*?**

This presentation is dealing with practical lexicographic issues connected to stereotyping by looking at data from the *hrWaC* corpus. Examples of terms and expressions used to denote people with blond hair, male and female alike – *plavokosa djevojčica/djevojka/žena* (blonde girl/woman), *plavuša* (blonde), *plavokos dječak/mladić/muškarac* (blond boy/young man/man), and *plavušan* (blond) – and the possessive adjective *plavušin* (blonde's; *hrWaC* has no record of the male equivalent – *plavušanov/blond's*) show their most frequent collocational behaviour. This brings us to the issue of linguistic (grammatical) stereotyping (like we see in *plavuša* with the feminine *-uša* suffix) and lack of semantic parallelism between the unit denoting a stereotyped notion and its derivatives (female *plavuša/blonde* vs. male *plavušan/blond*). The presentation shows the extent of connotational/collocational differentiation between the Croatian expressions for female persons that contain 'blond-haired' (mostly implying delicacy, gentleness, fragility) and the term 'blonde' (mostly implying sexuality and lack of intelligence). As a dictionary that is corpus-based, but not corpus-driven, *Mrežnik* does not register collocations uncritically. This fact raises many questions: about the importance of a dictionary's social responsibility and its realization; whether a dictionary should also have an educational role, in the sense that it should aim to change negative perceptions/stereotypes; What is the role of the assumed user profile as we choose the way in which to present a stereotyped concept?. Can a lexicographer be scientifically consistent and socially appropriate at the same time? In fact, by raising this collocational issue with regard to *Mrežnik* and asking how *Mrežnik* perceives a blonde, we are bringing closer some of the doubts that emerge as we process words that reflect social, gender and other stereotypes, while offering a model for their processing.